

VRIJEDNOST POSVEĆENOG ŽIVOTA PREMA 1. I 2. POSLANICI KORINĆANIMA

ŠPIRO MARASOVIĆ
Teologija u Splitu
Zrinjsko-Frankopanska 19, p.p. 329
21001 Split

Predavanje na znanstvenom skupu
Primljeno 26. 1. 1997.
UDK 227.07:265.4
265.4

Sažetak

Autor u ovom tekstu analizira vrijednost posvećenog života u 1. i 2. poslanici Korinćanima. Pošto je ustvrdio da u prvoj Crkvi nije bilo posvećenog života u obliku kasnijega redovništva, već da je posvećeni život logika života i postojanje cijele Crkve, autor pravi razliku između posvećenog života kao vrednote i posvećenog života kao vrijednosti. Kao osobine posvećenog života, kao vrednote, autor navodi: hram, križ i slobodu, a kao vrijednosti: eshatološko uprisutnjenje, proročki navještaj i služenje.

Krizi koja već odavno drma identitetom zapadne civilizacije i kulture - pa samim time i identitetom Crkve koja je dva tisućljeća bitno pridonosila stvaranju upravo toga i takvog identiteta - još se ne nazire kraj. Ono ničeovsko "prevrednovanje svih vrednota" doista je obuhvatilo "sve vrednote", pa i one religiozne.¹ U tom procesu nisu ostale po strani ni vrednote redovničkog života. Sve govori u prilog uvjerenju kako i sve učestaliji govor o posvećenom životu - pa i onaj na najvišim crkvenim razinama! - svoje tumačenje nalazi upravo u toj krizi. A kako svaka kriza po definiciji *ne postavlja pitanja*, nego *stavlja u pitanje*, ni osnovni se problem redovničkog života danas ne krije u odgovoru na pitanje - *kako oblikovati redovnički život?*, nego *zašto* ga uopće prihvaćati.

Nema ništa normalnije od ustaljene prakse kojom kršćanin sve odgovore na svoje duhovne i teološke probleme u prvom redu nastoji pronaći u svetopisamskoj Objavi, ali nema i ništa naivnije od eventualnog uvjerenja kako se ti odgovori nalaze u Svetom pismu oblikovani na isti način na koji je sročeno i pitanje. Kao da se u Crkvi

kroz dvije tisuće godina nije ništa događalo, tj. kao da kroz sve to vrijeme Duh u njoj nije ništa poticao! Stoga, kad govorimo o posvećenom životu onako kako ga mi danas doživljavamo, tumačimo i živimo, s pravom tražimo njegovo utemeljenje u svetopisamskoj tradiciji, ali ne u smislu neke iskonske "praregule", ili, još naivnije, "prakonstitucije", već u smislu biblijskog i teološkog osvjetljenja onih vrednota na kojima se posvećeni život naknadno u Crkvi oblikovao u ono kakvim se i danas pokazuje. Nije naime u prvoj Crkvi bilo ni redovnika ni redovničkih zajednica u kasnijem smislu riječi, ali u njoj jesu bile življene one vrednote na temelju kojih se kasnije oblikovao posvećeni život kao specifičan način crkvenog života i djelovanja.

Što vrijedi za Pracrkvu općenito, vrijedi i za Crkvu u Korintu. Naime, među mnogim karizmama koje susrećemo u pismima sv.

¹ O tome bjelodano svjedoči ne samo bujanje raznoraznih parareligioznih grupacija i sekti u nekoć naglašeno kršćanskim zemljama, već i masovno napuštanje Crkve u nekim zapadnim zemljama.

Pavla upućenima toj zajednici uzalud ćemo tražiti neku koja bi odgovarala našem današnjem poimanju karizme posvećenog života. Međutim, u Pavlovim poslanicama Korinćanima nailazimo na *teologiju* posvećenog života na temelju koje je - daka-ko, uz komplementarnu teologiju drugih autora novozavjetnih spisa - s vremenom oblikovana i karizma redovništva.

1. POSVEĆENI ŽIVOT KAO IZBOR IZABRANOSTI

Iako sebe smatra upućenim propovijedati u prvom redu poganima (usp. Ef 3,8 i sl.), sv. Pavao ne gubi nikad iz vida ni svoj židovski narod. Štoviše, njegovi su spisi uvelike određeni upravo izvjesnom polemikom, odnosno naglašavanjem razlike između židovstva i kršćanstva. Razlog tomu ne leži isključivo u činjenici što su se prvi kršćani listom regrutirali među Židovima, već i u činjenici da ni zajednice helenističko-poganskog porijekla nisu ni bile niti mogle biti bez direktnog i indirektnog židovskog utjecaja. Stoga je Pavlu bila stalna briga naglašavati ono što nadolaskom kršćanstva Židovi više nisu, a što pogani jesu, odnosno što ni Židovi ni pogani nikad nisu bili, a što sada jedni i drugi jesu. U tom je kontekstu za našu temu posebno važan naglasak na: 1. općenitosti grešnog stanja prije Krista, 2. izabranosti i otkupljenosti kao milosnom Božjem činu, a ne zasluži i 3. sveopćem pozivu na izbor ove izabranosti.

1.1. Općenitost grešnog stanja

Pavlovu teologiju u cjelini možemo razumjeti samo kao kerigmu prve Crkve u čijoj je srži navještaj Krista kao Otkupitelja i Spasitelja. Poruka je ova: U Isusovoj smrti, u njegovu uskrsnuću i uzašašću ljudima je otvorena mogućnost spasa, što je ujedno i nastup kraljevstva Božjega. Kristologija, soteriologija i eshatologija međusobno tako su čvrsto povezane da jedna drugu pretpostavljaju i uključuju. Pavao svoje poslanje vidi upravo u navještaju te stvarnosti - a navještaj je ujedno i posadašnjenje! - tj. u navještaju onoga što je Bog u Isusu Kristu učinio za spas svijeta (usp. Rim 1,1). Stoga

je taj navještaj *Evandjelje*, tj. Radosna vijest, ne samo po svom sadržaju nego - budući da kroz usta svojih poslanika govori sam Bog (2 Kor 5,20) - i snagom svoje pojavnosti, a učinak bi mu morao biti spasonosna vjera (Rim 1-16). Po tom se Evandjelju naime otkriva Božja pravednost "od vjere k vjeri" (Rim 1,17).

Razlažući svoju teologiju o grijehu, Pavao u poslanici Rimljanima doslovce kaže kako "po jednom čovjeku uđe u svijet grijeh, i po grijehu smrt, i time što svi sagriješite, na sve ljude prijeđe smrt" (Rim 5,12), da bi tu istu činjenicu zatim kristološki poentirao: "Dakle, grijeh jednoga - svim ljudima na osudu, tako i pravednost Jednoga - svim ljudima na opravdanje, na život! Doista, kao što neposluhom jednoga čovjeka mnogi postadoše grešnici, tako će i posluhom Jednoga mnogi postati pravednici" (Rim 5,18 i 19). Ovo sveopće stanje grijeha nije mogao promijeniti ni starozavjetni Zakon, naprotiv, grijeh je u susretu sa Zakonom samo postao veći (Rim 5,20). Stoga su, što se tiče sveopće izgubljenosti u grijehu, Židovi s poganima solidarni. Tek na ovoj i ovakvoj *jedinstvenosti* u izgubljenosti grešnog stanja može se uočiti, shvatiti i prihvatiti *jedinstvenost* Božjeg spasiteljskog zahvata i *jedincatost* onoga po komu je to izveo - Isusa Krista. Jer nema ni govora o spasu tamo gdje nije prethodila ugroženost i izgubljenost; nema govora o otkupljenju tamo gdje nije prethodilo ropstvo; nema govora ni o novosti života tamo gdje tomu nije prethodilo stanje stare smrti. I to podjednako za sve, za Židove kao i za pogane.

1.2. Kristom otkupljeni i izabrani

Ono Isusovo: "Ne izabraste vi mene, nego ja izabrah vas" (Iv 15,16), kao naglasak na isključivo Božje, subjektivitetu u procesu spasenja, jedan je i od osnovnih Pavlovih naglasaka. Na to naime Pavao misli svaki put kad govori o Božjoj milosti (Rim 3,24; 5,15; 2 Kor 8,9; Gal 1,6 i sl.). Biti izabran i biti spašen isto je, a jer tomu s ljudske strane nije prethodilo ništa čega bi to bar dijelom moglo biti učinak i posljedica, izabranost (otkupljenost, spašenost) isklju-

čivo je čin Božje ljubavi prema nama. Ni Zakon tu nije ništa pridonio, jer da jest, Židovi ne bi u grijehu bili solidarni s poganima. "Sada se pak izvan Zakona očitovala pravednost Božja, posvjedočena Zakonom i Prorocima, pravednost Božja po vjeri Isusa Krista, prema svima koji vjeruju. Ne, nema razlike! Svi su, zaista, sagriješili i potrebni su slave Božje; opravdani su besplatno, njegovom milošću po otkupljenju u Kristu Isusu. Njega je Bog izložio da krvlju svojom bude Pomirilište po vjeri" (Rim 3,21-25). Ni eventualno obrezanje od strane Židova kao ni eventualna dobra djela od strane pogana nisu bili ni uzrok ni povod ovom spasiteljskom Božjem činu, tako da se nitko ničim ne može hvaliti. Naprotiv, sve što čovjek može i treba da učini jest to da poniznom vjerom u Isusa Krista, temeljenoj na Evanđelju, prihvati taj Božji dar. Vjera naime znači prihvaćanje spasonosnog Božjeg djelovanja "u poslušnom povjerenju i u predanoj poslušnosti".²

U istom će smislu onda Pavao govoriti i o *pomirbi* (Rim 5,10; 2 Kor 5,18). Naime, kao što je otkupljenost, odnosno opravdanost od grijeha isključivo Božje milosno djelo u Kristovoj smrti i uskrsnuću, tako je isto i pomirba. Jer, Kristovim se predanjem ne pomiruje Bog sa svijetom, nego Bog pomiruje svijet sa sobom (2 Kor 5,19).³ Od ljudi se, dakle, ne očekuje ništa drugo nego da pojedinačno, svatko za sebe i u svoje ime prihvati tu pomirbu s Bogom zbog koje Pavao i dovikuje Korinćanima: "Dajte, pomirite se s Bogom!" (2 Kor 6,20)

1.3. Izabrati izabranost

Nećemo pretjerati ako sve pavlovske teološke kategorije - kao što su: otkupljenost, izabranost, opravdanost, pomirenost s Bogom, uzete zajedno s teološkim sadržajem slike o kršćanima kao udovima Kristovim, odnosno kao nositeljima Božjega Duha koji, kao takvi, žive i djeluju "u Kristu, s Kristom i po Kristu" - shvatimo kao njegov, Pavlov, pa prema tome i biblijski izričaj o onome što mislimo pod riječju - svetost. I jer je sve to isključivo Božje djelo, bez prethodnoga sudjelovanja od strane ljudi, možemo ustvrditi da je dovođenje ljudi u

stanje svetosti, dakle njihovo posvećenje, prvotno Božje spasenjsko djelo u Isusu Kristu. Posvećenje, prema tome, nije - kao što je to primjerice slučaj kod Gnoze i u SZ - učinak ljudskog napora, njegova samoprijegornog života i samouzdanja u sferu čistoga duha, već je posvećenje milosno, ničim zaslužno Božje spasenjsko djelovanje u Kristu, a svetost ljudi je učinak toga djelovanja. Ne posvećuje, dakle, čovjek sebe Bogu, nego Bog posvećuje čovjeka sebi! I to ne tek poneke, već sve, tj. sve one koji su prije toga bili pod vlašću grijeha. Nitko, dakle, nije a priori izuzet iz ovoga posvećenja jer je ono apriorno za sve ljude.⁴

Međutim, kako ne bi ispalo da je posvećenje mehanički proces u kojem je moguće participirati bez vlastitog zalaganja, Pavao svojim životom i djelom poziva sve da to posvećenje prihvate osobnom vjerom u Krista, jer tek tako i tek tada ono postaje pojedinačno učinkovito. Nisu naime kršćani izabrali Krista, nego je Krist izabrao njih, no time što pojedini čovjek za sebe *osobno bira tu izabranost*, tj. time što se vjerom u Krista i sam za nju opredjeljuje, time i konkretno postaje Božjim izabranikom, tj. kršćaninom. Prema tome, s ljudske strane gledano, posvećeni život nije drugo doli pozitivni i u konkretni život sprovedeni odgovor na Božje spasenjsko djelo u Isusu Kristu. I jer je on to, posvećeni život nije vlastitost neke izolirane grupe unutar Crkve, već je jedino on normalan život cijele Crkve. Crkveni život i posvećeni život jedno su te isto, jer Crkva i nije drugo doli zajednica ljudi koji su izabrali vlastitu izabranost koju je za njih izvršio Bog. Zato

2 Usp. G. BORNKAMM, *Paulus*, W. Kohlhammer, Stuttgart - Berlin - Köln - Mainz 1970, str. 151.

3 *Isto*, str. 150.

4 To izražava i Drugi vatikanski sabor u dogmatskoj konstituciji o Crkvi, *Lumen gentium*, kad kaže: "Kristovi sljedbenici, pozvani od Boga ne po svojim djelima, nego po odluci i milosti Njegovoj, i opravdani u Isusu Gospodinu, postali su po krštenju vjere uistinu Božja djeca i dionici božanske naravi, i zato uistinu sveti" (LG 40). Citirano prema: DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dokumenti*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1980.

Pavao i može prvo pismo Korinćanima adresirati kao: "... Crkvi Božjoj u Korintu - posvećenima u Kristu Isusu, pozvanicima, svetima, sa svima što na bilo kojem mjestu prizivlju ime Isusa Krista, Gospodina našega, njihova i našega" (1 Kor 1,2).

Sve se ovo događa u vjeri i po vjeri. No ta je vjera čvrsto povezana s odricanjem samoga sebe, tj. s odricanjem od staroga čovjeka i svega onoga što je njemu, kao takvu, vlastito (Rim 5,3; Gal 2,20 i sl.). "Vjera je kraj stare i istodobno početak nove egzistencije u kojoj vjernik tek sada 'stoji' i u kojoj se mora potvrditi" (1 Kor 16,13; Gal 5,1 i sl.).⁵ I jer ova vjera stoji u odnosu prema sasvim konkretnoj ljudskoj egzistenciji, tj. prema konkretnim mogućnostima svakog pojedinog vjernika, ona podjednako može rasti (2 Kor 10,15) i slabiti (Rim 14,1; 1 Sol 3,10). No ako u biti, teološki gledano, vjera i jest u svih ista, nije ista "mjera" na temelju koje je Bog nekome daje. Bog je naime na svoj način svakomu "odmjerio" mjeru vjere" (Rim 12,3). Stoga i ono što mi danas nazivamo *posvećenim životom* u Crkvi ne predstavlja neki drugi i drukčiji život od onoga kojim živi cijela Crkva, već je taj život samo utoliko radikalniji, ukoliko je onima koji su na nj pozvani Bog "odmjerio" za to adekvatnom "mjerom vjere".⁶

2. POSVEĆENI ŽIVOT KAO VREDNOTA

Iako tema ovoga rada glasi "Vrijednost posvećenog života", ipak je, radi jasnoće same stvari, potrebno upozoriti na razliku između vrijednosti i vrednota. Vrednota naime, budući da je osmišljena u samoj sebi, uvijek je cilj, a nikada sredstvo. I jer je takva, vrednota nije ni zamjenjiva ni nadomjestiva. Primjerice: sloboda, pravda, iskrenost, zdravlje i sl., iako su vrednote različitoga ranga, niti su jedna drugoj sredstvo niti se međusobno mogu zamjenjivati. Jednu, doduše, možemo za drugu, višu, žrtvovati (život za slobodu domovine i sl.), ali ih ne možemo zamjenjivati (primjerice poštenje za slobodu). Za razliku od vrednote, međutim, vrijednost je u biti instrumentalna, tj. u službi je neke vrednote i

načelno je zamjenjiva i nadomjestiva, jer vrijednost neke stvari ili pak ideje leži u njezinoj upotrebljivosti za nešto (zrakoplov za brzo putovanje) ili pak u razmjernosti za nešto drugo (roba za određeni novčani iznos). Stoga se vrijednost može i kupiti, vrednote pak ne.⁷

Međutim, ma koliko bila istina da vrednota i vrijednost nisu jedno te isto, to još uvijek ne znači da među njima ne postoji nikakva dublja veza. Naprotiv, i vrednota, primjerice moralne kreposti, iako je osmišljena u samoj sebi, iskreno življena, rađa konkretno pozitivnim učincima na raznim područjima života, zbog čega istodobno poprima izgled i vrednote i vrijednosti: vrednote u sebi i vrijednosti u svojim učincima. Budući da je i posvećeni život vrednota koja se u svojim učincima pokazuje i kao vrijednost, potrebno ga je osvijetliti s oba ta gledišta, no ipak prvo s gledišta vrednote, jer on u prvom redu to i jest. A da bi nam to pošlo za rukom, valja nam redovničkom "mjerom vjere" odmjeriti iste one tri teološke šifre kojima je i sv. Pavao nastojao "dešifrirati" Korinćanima njihovu vlastitu posvećenost, a to su: 1. hram, 2. križ i 3. sloboda.

2.1. Hram Božji

Budući da posvećeni život redovnika, kao što je rečeno, nije bitno različit od posvećenog života kojim živi Crkva, to i teologija o redovništvu ne može biti drugo doli grana ekleziologije, i to ona grana koja ponire u najdublju, misterijsku bit crkvenosti. Često se znade ponavljati kako redovništvo ne spada u konstitutivne ele-

5 G. BORNKAMM, *nav. dj.*, str. 155.

6 U Nacrtu dokumenta za Sinodu biskupa o posvećenom životu kaže se o njemu da "je neka posveta, duboko ukorijenjena u krsnoj posveti, koju savršeniše izražava". Usp. SINODA BISKUPA. IX. REDOVITA OPĆA SKUPŠTINA, *Posvećeni život i njegova zadaća u Crkvi i u svijetu. Nacrt*, Konferencija viših redovničkih poglavara, Zagreb 1993, str. 12. (Dalje citirano kao *Nacrt.*)

7 Ne stoji utaman uklesano na dubrovačkoj tvrđavi Lovrijenac: *Non bene pro toto libertas venditur auro!*

mente crkvenosti - posebice u njezinu hijerarhijsku strukturu - ali kao da se pritom zaboravlja uočiti da redovništvo u Crkvi zapravo i nije nikakav element, tj. jedan od crkvenih sastavnih dijelova, nego konkretna redukcija svih crkvenih elemenata na ono najdublje i bitno, a to je - svetost.⁸ Stoga i nije slučajno što Pavao u svojim pismima Crkvama koje je sam ustrojio poklanja rečenim elementima relativno malo prostora, dok o misteriju Crkve, iz kojeg redovništvo vuče svoju inspiraciju i svoj smisao, razglaba nadugo i naširoko.

Crkva, sazdana podjednako od Židova i od pogana, pravi je baštinik obećanja koja je Bog svojedobno dao Izraelu. Svi koji u Krista vjeruju sinovi su Abrahamovi (Gal 3,29), stanovnici nebeskog Jeruzalema (Gal 4, 23-31). Svi su oni u Kristu, jer je Bog po Njemu iskazao svoju ljubav prema svima (Rim 8,39). Po Njemu su svi vjernici pozvani, opravdani, pomireni, oslobođeni i posvećeni (Fil 3,14; 1 Kor 1,2; 6,11; 2 Kor 5,21; Gal 2,4). Time se izriče da su oni "u Kristu" izuzeti iz područja propasti, da su "Krista obukli" (Gal 3,27), da su postali udovi Njegovoga tijela (Rim 12,5; 1 Kor 12, 12-26) i da Krist u njima stanuje (Rim 8,9). Kad Pavao kaže: "Ne živim više ja, nego u meni živi Krist" (Gal 2,20), on pritom ne misli na svoju osobu kao na nešto izdvojeno, već kao na obrazac koji vrijedi - i treba da vrijedi! - za cijelu Crkvu. Tu će misao, donekle variranu, izrijekom uputiti i Korinćanima kao nešto što bi i za njih trebalo biti samo po sebi razumljivo: "Zar ne znate da ste vi hram Božji i da Duh Božji prebiva u vama?" (1 Kor 3,16)

Ta svijest - da smo u Kristu i da je On u nama, da smo Božji hram, a "hram je Božji svet" (1 Kor 3,17) - kao okosnica svekolike crkvene teorije i prakse, doživljena vjerom koju je sam Bog "odmjerio" jednom redovniku, postaje njegovom osnovnom vrednotom, to je alfa i omega redovničkog života.

2.2. Križ

U središtu Pavlove kristologije i soteriologije stoji *kenosis* Božjega Sina koji, iako "trajni lik Božji", za spas ljudi "opljeni sam sebe", "ponizi sam sebe, poslušan do

smrti, smrti na križu" (Fil 2,6 i 8). Zbog toga Pavao i ne propovijeda bilo kojega i bilo kakvoga Krista, nego "Krista raspetoga" (1 Kor 1,23), Židovima sablazan, a poganima ludost, pozvanima pak, i Židovima i Grcima - Krista, Božju silu i Božju mudrost (1 Kor 1,24). Križ, prema Pavlu, nije znak Božje slabosti, ponajmanje Njegove kapitulacije pred zlom, već je, naprotiv, znak Njegove sile i mudrosti. Tu će misao on ilustrirati i vlastitim primjerom: "I ja, kada dođoh k vama, braćo, ne dođoh s uzvišenom besjedom ili mudročću navješćivati vam svjedočanstvo Božje, jer ne htjedoh među vama znati što drugo osim Isusa Krista, i to raspetoga" (1 Kor 2,1). Očito je, dakle, da Isusov križ za Pavla nije bio tek tragična, no u biti ipak sporedna epizoda zemaljskog života Isusa iz Nazareta, već kristološki nenadomjestiv sadržaj i poruka. Križ, dakle, nije nešto što se tiče samo Isusa iz Nazareta, nego nešto što bitno određuje Krista Spasitelja! On je istodobno i Božja sila i Božja mudrost, ali takva, da u očima mudrih ovoga svijeta ispada ludost. No vrijedi i suprotno: iz perspektive mudrosti križa, mudraci ovoga svijeta ispadaju ludi, zato i jesu "Gospodina slave razapeli" (1 Kor 2,8).

Svojim naglascima na križ Kristov Pavao zapravo vodi polemiku protiv gnostika koji su bili aktivni u korintskoj Crkvi. I oni su, naime, poput nekih heretika iz kasnijih vremena, naglasak stavljali na vjeru u proslavljenog Krista, potpuno zanemarujući Njegovo čovječstvo. Nije ih, dakle, zanimao čovjek Isus iz Nazareta, nego samo produhovljeni Krist, Božji Sin; nije ihanimalo ono tjelesno i utjelovljeno, nego samo ono duhovno i produhovljeno. Pavao, međutim, upravo naglaskom na Krista raspetoga, želi istaknuti kako nije raspet samo Isus, nego u Njemu i Krist, zbog čega nije moguće vjerom pripadati Kristu, a ne prihvaćati Njegovu mudrost križa. A kako ta

8 Tako, primjerice, Drugi vatikanski sabor u *Lumen gentium* kaže: "Stalež dakle koji nastaje preuzimanjem evanđeoskih savjeta, iako ne spada u hijerarhijsko uređenje Crkve, ipak trajno spada u njezin život." (LG 44)

mudrost križa konkretno treba da izgleda u svakidašnjem vjerničkom životu, to Pavao pokazuje kako na vlastitom, tako i na primjeru cijele korinthske zajednice. S jedne strane naime naglašava kako njima prilazi "slab, u strahu i drhtanju" i kako njegovo propovijedanje nije bilo "uvjerljivim riječima mudrosti" (1 Kor 2,3), a s druge ukazuje na to kako ni među njima, pozvanima, "nema mnogo mudrih po tijelu, nema mnogo silnih, nema mnogo plemenitih, nego lude svijeta izabra Bog da posrami jake... i ono što nije da uništi ono što jest, da se ni jedan smrtnik ne bi hvalio pred Bogom" (1 Kor 1, 26-29).⁹

Ova i ovakva, kristološki utemeljena logika križa, neodvojiva je od kršćanske ekleziologije, jer Pavao nije ovo pisao redovnicima, kojih u Korintu onda nije ni bilo, nego cijeloj Crkvi. I svatko u Crkvi, a to onda znači i cijela Crkva, mora živjeti ovu logiku križa. Redovničko odricanje, odnosno askeza koja je redovničkom životu vlastita, samo je specifično ostvarenje mudrosti križa, sukladno "mjeri vjere" koju je Bog redovnicima odmjerio. Kao Božja sila i Božja mudrost, križ je, dakle, vrednota u sebi, a ne tek instrumentalna vrijednost za postizanje nečega drugoga.

2.3. Sloboda

Tenor sveukupnog Pavlovog navještaja Evanđelja jest: "Za slobodu nas Krist oslobodi!" (Gal 5,1), odnosno: "Doista, vi ste, braćo, na slobodu pozvani!" (Gal 5,13). To isto poručuje i Korinćanima. Iako se opis te slobode gotovo poklapa sa stoičkom, Pavao na slobodu ipak ne gleda kao na idealnu mogućnost čisto ljudskog napora i nastojanja, već je za Pavla sloboda konkretna stvarnost koju je Bog darovao onima koji vjeruju. Tako će on, primjerice, pisati Filipljanima: "Znam i oskudijevati, znam i obilovati! Na sve sam i na svašta navikao: i sit biti i gladovati, i obilovati i oskudijevati. Sve mogu u Onome koji me jača!" (Fil 4,12). I kao što je na taj način iskazao Filipljanima svoju unutrašnju slobodu prema obilovanju i oskudijevanju, tako će i Korinćanima demonstrirati svoju slobodu prema načinu života i prema Zakonu: "Ni-

sam li ja slobodan?... Zar nemamo prava jesti i piti? Zar nemamo prava ženu vjernicu voditi sa sobom, kao i drugi apostoli i braća Gospodnja, i Kefa?... Jer, premda slobodan od svijeta, sam sebe svima učinih slugom, da ih što više steknem. Bijah Židovima Židov, da Židove steknem; onima pod Zakonom, kao da sam pod Zakonom - premda ja nisam pod Zakonom - da one pod Zakonom steknem; onima bez Zakona, kao da sam bez zakona - premda nisam bez Božjeg zakona, nego u Kristovu zakonu - da steknem one bez Zakona; bijah nejakima nejak da nejake steknem. Svima bijah sve, da pošto-poto neke spasim" (1 Kor 9,1-29 *passim*). Temelj, pak, ovakva njegova ponašanja leži u činjenici posebnog odnosa spašenog čovjeka s Bogom koji je Duh. Naime, u 2 Kor 3,17 Pavao izrijeком kaže: "Gospodin je Duh, a gdje je Duh Gospodnji, ondje je sloboda."

Ova je sloboda u prvom redu sloboda od smrti, ili točnije rečeno - budući da se vjernici danomice s njome susreću (usp. Rim 8,36; 2 Kor 4,10) - sloboda od njezinoga konačnog učinka. Kralježnica smrti je slomljena. "Pobjeda iskupi smrt. Gdje je, smrti, pobjeda tvoja? Gdje je, smrti, žalac tvoj? Žalac smrti je grijeh, snaga grijeha je Zakon. A hvala Bogu koji nam daje pobjedu po Gospodinu našem Isusu Kristu" (1 Kor 15,55). Ovo je i sloboda od Zakona, što Pavao neumorno naglašava, ali to nipošto nije libertinizam, sloboda za raskalašenost, kao što su to očito shvatili i djelomice prakticirali entuzijasti u korinthskoj Crkvi. Mora da je njihova parola bila "Sve mi je dopušteno", na što reagira Pavao: "Sve mi

9 Demonstrirajući na primjeru vlastite osobe kako to konkretno izgleda usvajanje mudrosti križa, Pavao ga dovodi u kontrapoziciju sa životom korinthskih entuzijasta i pneumatika: "Jer Bog je, čini mi se, nas, apostole, prikazao posljednje, kao na smrt osuđene, jer postali smo prizor svijetu, anđelima i ljudima - mi ljudi poradi Krista, vi mudri u Kristu; mi slabi, vi jaki, vi čašćeni, mi prezreni; sve do ovoga časa i gladujemo, i žeđamo, i goli smo, i pljuskaju nas, i beskućnici smo, i patimo se, radeći svojim rukama. Proklinjani blagoslivljamo, proganjani ustrajavamo, pogrdivani tješimo. Kao smeće svijeta postasmo svačiji izmet sve do sada." (1 Kor 4,9-13)

je dopušteno!' Ali sve ne koristi. 'Sve mi je dopušteno!' Ali - neću da mnome išta vladam" (1 Kor 6,12).

U ovom kontekstu slobode sinova Božjih valja zacijelo tumačiti i Pavlov odnos prema braku i djevičanstvu, uvijek imajući pred očima činjenicu da je Pavao očekivao skori dolazak Isusa Krista (1 Kor 7,1-16). Dakako da je ova i ovakva sloboda osnovna vrednota cijele Crkve koja omogućuje različite načine crkvene pojavnosti i crkvenog djelovanja od kojih je redovništvo na neki način eminentno. No jednako tako, budući da redovništvo nije samo jedan od izdanaka slobode sinova Božjih, već je ta sloboda i njegova vlastita vrednota, ova sloboda omogućuje unutar samoga redovništva različitost karizmi, odnosno različitost redovničkih zajednica, počevši od onih strogo kontemplativnih pa sve do onih naglašeno aktivnih, bilo u pastoralu bilo pak na kulturnom ili karitativnom području.

3. POSVEĆENI ŽIVOT KAO VRIJEDNOST

Hram, križ i sloboda pripadaju u osnovne vrednote koje usvajaju i koje žive svi oni koji su "u Kristu novi stvor" (2 Kor 5,17), koji su sa sebe svukli "starog čovjeka, koga varave požude vode u propast", a obukli "novog čovjeka, po Bogu stvorena u pravdnosti i svetosti istine" (Ef 4,22-24). I jer su vrednote, hram, križ i sloboda nisu sredstvo za postizanje nečega drugoga, već su osmišljene u samima sebi. Ono pak što njima vodi ili u čemu se one izražavaju, ove vrednote daju karakteristiku - vrijednosti. Posvećeni je život prema tome sam sebi svrhom. Jer je on u biti "slava Božja", nikad ne može biti tek sredstvo za eventualno postizanje nekog drugog cilja. Pavao u pismu Efežanima piše: "Tako: u njemu nas sebi izabra prije postanka svijeta da budemo sveti i neporočni pred njim; u ljubavi nas predodredi za posinstvo, za sebe, po Isusu Kristu, dobrohotnošću svoje volje, na hvalu Slave svoje milosti (Ef 1,4-6). Ili pak Korinćanima: "Ta Bog koji reče: *Neka iz tame svjetlost zasine!*, on zasvijetli u srcima našim, da nam spoznaja slave Božje zasvijetli na licu Kristovu" (2 Kor 4,6). Zato je i

redovništvo, kao posvećeni život "odmjeren mjerom vjere" dane redovnicima, također vrednota, što će reći da je i on, kao takav, osmišljen u samom sebi. Stoga se redovnikom u pravilu ne postaje zbog neke druge svrhe doli jedne jedine, a ta je - da se redovnikom bude.¹⁰

No, kako ni jedna vrednota ne supsistira nepomično u samoj sebi - nešto poput Platonove ideje - već se, kao duhovna snaga operacionalizira na raznim područjima ljudskog života i djelovanja kao blagodat, tako i vrednota posvećenog života. Primjerice: vrednota pravde, kao etička norma, traži od čovjeka da je usvoji zbog nje same, jer je vrednota, no tamo gdje se tako postupi, društvo od toga ima veliku korist na pravnom, gospodarskom i svakom drugom području. Tada se vrednota pravde, zbog svojih pozitivnih učinaka - budući da je poslužila kao sredstvo za postizanje mira i sreće u društvu - pojavljuje i kao društvena vrijednost. Tamo, međutim, gdje se pravda ne usvaja kao vrednota, tamo se neće moći pojaviti ni kao društvena vrijednost.

Ni vrednota se redovničkog života ne iscrpljuje u vlastitoj samokontemplaciji, već se uvijek konkretizira u ustroju crkvenog života i poslanja kao prikladnost, korist i sl., što će reći kao - vrijednost. I kao što smo naveli tri elementa koji konstituira-ju posvećeni život kao vrednotu, tako, čisto zbog izvjesnog paralelizma, navodimo i tri područja crkvenog života na kojima se posvećeni život u obliku redovništva pokazuje i dokazuje kao - vrijednost. Ta tri područja su: 1. eshatološko uprisutnjenje, 2. proročki navještaj i 3. služenje.

10 Pozivajući se na *Perfectae caritatis* br. 5, *Nacrt* kao bitne vrednote posvećenog života nabraja: a) odricanje svijeta i potpuni izbor jedino Boga; b) kristocentričnost posvete, c) pashalno značenje posvete, d) potpuno predanje Gospodnjem služenju u Crkvi i e) jedinstvo života u molitvenom motrenju i djelatnosti. Iz ovoga se jasno vidi da ni *Nacrt*, kao ni kasnija apostolska pobudnica *Vita consecrata*, ne prave ovako oštru razliku između vrednote i vrijednosti posvećenom života kao što je to slučaj u ovom radu. Usp. *Nacrt, nav. dj.*, str. 17. Slično možemo ustvrditi i za djelo: J. C. R. GARCIA PAREDES, *Poslanje redovničkog života*, Hrvatska unija viših redovničkih poglavarica, Zagreb 1993.

3.1. Eshatološko uprisutnjenje

Ono što u ovom radu izražavamo pavlovskim izrazom "mjera vjere" koju je sam Bog "odmjerio" onima koje je pozvao da izbližega nasljeđuju Isusa Krista, to crkveni dokumenti najčešće nazivaju "posebno"¹¹ ili pak "potpunom posvetom"¹² koja se ostvaruje pretvaranjem evanđeoskih savjeta u osobno življene redovničke zavjete, u okviru jedne od Crkve odobrene redovničke zajednice. Govoreći o posvećenom životu i njegovu poslanju u Crkvi i svijetu, u posinodalnoj apostolskoj pobudnici *Vita consecrata*, Ivan Pavao II. u točki 26. izrijekom govori o "eshatološkoj dimenziji posvećenog života", ilustrirajući to Pavlovim tekstom iz prvog pisma Korinćanima "jer prolazi obličje ovoga svijeta" (1 Kor 7,31).¹³ Drugi vatikanski sabor, u dogmatskoj konstituciji o Crkvi *Lumen gentium*, s tim u svezi kaže: "Budući da Božji narod nema ovdje stalnog grada, nego traži buduću, to redovnički stalež, koji svoje sljedbenike više izbavlja iz zemaljskih briga, bolje pokazuje svim vjernicima već i na ovom svijetu prisutna nebeska dobra, i bolje svjedoči o novom i vječnom životu koji je stečen po Kristovu otkupljenju, a navješćuje buduće uskrsnuće i slavu nebeskoga Kraljevstva" (LG 44).

Zapravo je cijeli Božji narod eshatološki narod, jer vrijeme Crkve nije drugo doli ona napetost između "već" i "još ne" kraljevstva Božjega. Stoga bi, snagom svoje unutrašnje logike i logikom svoga poslanja, cijela Crkva morala biti znak eshatološkoga vremena. No iz upravo citiranoga koncilskog teksta jasno proizlazi da Crkva u nekim svojim dijelovima, u nekim segmentima, ili možda tek u nekim povijesnim periodima, to ipak ili nije ili pak nije dovoljno, zbog čega je onda njoj samoj potreban neki dodatni eshatološki poticaj i izazov. To bi morali biti redovnici jer, kako kaže Koncil, redovnički stalež "bolje pokazuje svim vjernicima", što će reći da se radi o unutarcrkvenom "pokazivanju" i unutarcrkvenom svjedočenju, ne samo vjere i nade u ono "još ne", dakle u ono buduće, nego i u "već i na ovom svijetu prisutna nebeska do-

bra", zbog čega redovništvo ne samo da eshatološku stvarnost najavljuje, nego je i uprisutnjuje. To uostalom proizlazi iz sve tri navedene osobine posvećenoga života kao vrednote, jer sve su one naglašeno usredotočene na već postojeću činjeničnu stvarnost "suumnrlosti" i "suuskrslosti" (usp. Kol 3, 1-3), tj. na onu stvarnost o kojoj govorimo u prošlom obliku samo zato da bismo naglasili njezinu sadašnju realnost. To je Pavao sažeto sročio: "Ali Bog, bogat milosrđem, zbog velike ljubavi kojom nas uzljubi, nas koji bijasmo mrtvi zbog prijestupa oživi zajedno s Kristom... te nas zajedno s njim uskrisi i posadi na nebesima u Kristu Isusu" (Ef 2,4). I tek na temelju te činjenice, tj. da se to već dogodilo, i poziv na djevičanstvo - kao na služenje Gospodinu nepodijeljena srca - o čemu Pavao govori u 1 Kor 25-40, ima svoje teološko opravdanje. Naime, spolna određenost upućuje na čovjekovu necjelovitost. Međutim, u novonastalom eonu, kad smo već "sinovi Božji", sve osobine koje čovjeka svode od nekoga (sin Božji) na nešto (muškarac ili žena), padaju.¹⁴ Stoga Pavao i piše Galaćanima: "Uistinu, svi ste sinovi Božji, po vjeri, u Kristu Isusu. Doista, koji ste god u Krista kršteni, Kristom se zaodjenuste. Nema više: Židov - Grk! Nema više: rob - slobodnjak! Nema više: muško - žensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu!" (Gal 3,27).

11 Tako je, primjerice, u *Perfectae caritatis* riječ o "posebnoj posveti" koja ima korijenje u onoj krsnoj koju potpunije izražava. (PC 5)

12 O "potpunom", odnosno "potpunijem posvećenju" božanskoj službi govori *Lumen gentium* 4, jednako kao i *Kodeks crkvenog prava* u kan. 573 par. 1.

13 Usp. IVAN PAVAO II., *Vita consecrata. Apostolska pobudnica o posvećenom životu i njegovom poslanju u Crkvi i svijetu*, Hrvatska konferencija viših redovničkih poglavara, Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1996, str. 31.

14 Mora da su tako nekako djevičanstvo shvaćali i prvi monasi (o čemu bi trebalo svjedočiti i ime "monos"), tj. ne kao eliminaciju jednog od dva spola, nego kao afirmaciju cijeloga čovjeka pred Bogom, neovisno o spolu. Usp. s tim u svezi: Z. TENŠEK, *Počeci kršćanskog monaštva*, u Zborniku: *Redovnička pravila*, Biblioteka "Brat Franjo" i Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1985, str. 17-39.

Time, dakle, što redovnici žive iskonske vrednote posvećenoga života - hram, križ i slobodu - u varijanti ponuđenoj kroz evanđeoske savjete, tj. kroz zavjete posluha, siromaštva i djevičanstva, oni predstavljaju vrijednost za cijelu Crkvu, jer na taj način njoj, kao cjelini, svjedoče i uprisutnjuju njezinu vlastitu eshatološku situaciju koje nikad nije dovoljno svjesna.

3.2. Proročki navještaj

Već samo uprisutnjenje eshatološke zbilje proročki je čin. U toj svojoj funkciji redovnici su zapravo proročki znak koji i ne mora uvijek biti popraćen još nekom dodatnom riječju, jer sam od sebe govori i jasno i glasno. No redovništvo se u pogledu proroštva ne iscrpljuje u funkciji proročkoga znaka, bar ne u svojem najrasprostranjenijem obliku, već i u funkciji navjestitelja Radosne vijesti, bilo da je riječ o službeno ovlaštenim propovjednicima - dakle đakonima, svećenicima i biskupima iz redova posvećenog života, bilo pak da je riječ o onome svakodnevnom i spontanom navještaju u koji su uključene i redovnice.

Nije slučajno što Ivan Pavao II. u *Vita consecrata* izrijekom govori o "profetizmu redovničkog života", dovodeći ga u kontinuiranu vezu sa starozavjetnim prorocima.¹⁵ Papa tu, kao osnovne značajke proroštva, nabroja: a) dobivanje proročkog mandata neposredno od Boga, b) prvenstvo budućih dobara i c) u njemu se mora slagati prorokov život i navještaj te sve skupa mora biti u skladu s Učiteljstvom Crkve. Iz toga onda proizlazi da po definiciji nitko ne može tako uvjerljivo naviještati "prolaznost ovoga vremena" i "mudrost Krista raspeto-ga" kao oni koji zavjetom potpisuju onu Pavlovu: "S Kristom sam raspet. Živim, ali ne više ja, nego u meni živi Krist" (Gal 2,20). Nitko ne može tako uvjerljivo naviještati "čisto srce" iz *Govora na gori* kao oni koji su se doista odrekli svega; nitko ne može naviještati socijalnu pravdu i evanđeosko siromaštvo tako uvjerljivo kao oni koji ni sami nemaju ništa, jer to niti ne žele. Ni Božju promisao nitko ne može s takvom uvjerljivošću naviještati kao što to može onaj tko se i zavjetom posluha potpu-

no podložio Božjoj volji. Dakako, sve to pod uvjetom da se redovnička teorija doista poklapa s redovničkom praksom.

3.3. Služenje

Budući da služenje - kao jedno od općih mjesta kršćanske teologije i prakse - do te mjere biva razvlačeno i rastezano da već možemo primijetiti zazor i od same riječi *služenje*, i govor o specifičnosti redovničkog služenja, kao vrijednosti posvećenoga života, prijeti da samo još više pojača dimnu zavjesu iza koje se krije gubitak izvornoga smisla. Jer, uvriježio se običaj da se svaka služba olako proglasi služenjem. Tako, primjerice, danas svi "služe narodu", iako je od prve uočljivo da jedni "služe narodu", dok "se" drugi "služe narodom". Isto vrijedi i za Crkvu: jedni žive za Crkvu (ti joj služe), a drugi žive od Crkve (ti se samo njome služe za neke svoje svrhe). Ono po čemu se ovo dvoje razlikuje jest unutrašnja svijest i unutrašnji stav. Danas je naime svaka uslužna i službenička djelatnost u pravilu lukrativni, namještenički posao, te samo o unutrašnjem raspoloženju i o unutrašnjoj motivaciji ovisi hoće li nešto biti služenje ili tek puka služba. Pravilo je ovo: za onoga tko posvećeni život prepoznaje kao vrednotu i tko tu vrednotu za sebe usvaja kao od Boga ponuđenu milost, taj - sve kad bi i htio - ne može svoju konkretnu djelatnost drukčije shvaćati i ostvarivati doli kao služenje. Činjeničnost hrama (Kristove prisutnosti u njemu), križa (samo-prijegor kao Božja sila i Božja mudrost) i slobode (biti svakome sve da sve pridobije za Boga) uništavaju u njemu onu egoističnu osovinu oko koje se inače okreću interesi "staroga čovjeka" i njemu vlastita logika života "po tijelu". Zato Pavao poručuje Filipljanima: "... ne starajte se samo svaki za svoje, nego i za ono što se tiče drugih!" (Fil 2,4). A da "gledati ono što se tiče drugih" treba razumjeti kao služenje drugima, svjedoči i Apostolov poziv Galaćanima: "Nosite jedni bremena drugih i tako ćete ispuniti

15 Usp. *Vita consecrata* 84, nav. izd.

zakon Kristov" (Gal 6,2). Takav stav ne proizlazi samo iz gole Božje zapovijedi i Kristovoga naloga, udovi shvaćenih čisto pozitivistički, nego u prvom redu iz misterija Tijela Kristovoga čiji su kršćani i koji, kao takav, Kristov izričiti nalog čini jasnim i razumljivim. Služenje je uvijek posljedica djelovanja Božjega Duha, a pokazuje se kao ljubav kojoj je Pavao spjevao Korinćanima neponovljiv hvalospjev (1 Kor 13,1-13).

    Iz svega rečenoga možemo zaključiti da

posvećeni život u Crkvi - prema teologiji sv. Pavla na poseban način izraženoj u 1. i 2. poslanici Korinćanima - predstavlja i za Crkvu i za svijet golemu vrijednost, ali samo pod uvjetom da ga se prepozna i živi kao vrednotu. Tamo gdje sahne svijest o njemu kao vrednoti, ni vrijednost mu nije velika. I taj manjak vrijednosti ne može se zataškati nikakvim viškom govora o služenju, ma kako taj govor bio pobudan i lijep.